

Загинув нескореним

Вшанування пам'яті воїна-афганця, народженого на Сумщині

Олексій СІКОРСЬКИЙ

Урочистості і спогади

В с. Братениця Великописарівського району 12 лютого відкривали меморіальну дошку на честь та в пам'ять Миколи ШЕВЧЕНКА, який трагічно і геройськи загинув на так званій «афганській війні», 30-річчя якої минуло нещодавно. Дошку встановлено на стіні школи в Братениці, яка тепер зветься НВК. Тут Микола навчався, хоч народився в с. Дмитрівці неподалік. До речі, виготовлення дошки і підтримка урочистого заходу - благодійні справи нашого земляка, підприємця-агарія Сергія КАРПЕНКА. Людей на відкриття пам'ятної дошки зібралось чимало. Були жителі Братениці і Дмитрівки, які добре пам'ятають Миколу, його вчителі, ветерани-афганці, учні НВК. Були родичі Миколи Шевченка — двоюрідні сестри і рідна сестра. Виступали офіційні особи — від Великописарівської районної ради і Дмитрівської сільської ради. У заході взяли участь знаменосна та салютна групи, а також духовий оркестр від 27-ї окремої реактивної артилерійської Сумської бригади. Учасники читали присвячені загиблим воїнам вірші, зокрема один із своїх творів прочитав відомий автор і виконавець пісень, теж воїн-афганець Володимир ЩЕГЛОВ — виявилось, що через мороз заспівати неможливо — гітара розстроїлась. Ну та то пусте - головне, що люди віддали шану воїнові в атмосфері ширій та урочистій. Завершили, як годиться, хвилиною мовчання і по кладанням квітів до щойно відкритої

КВІТИ ВІД РІДНИХ. Сестра Миколи Шевченка Тамара покладає букет до меморіального знаку

спромтом, трохи поспіхом. Докладно про обставини загибелі Миколи Шевченка ми розповімо трохи згодом, а спочатку — про те, яким він був, як жив.

Звичайний хлопець

ня в Бадабері відомо, що полонених примушували виконувати різні важкі і брудні роботи, їх піддавали всіляким знушенням — побиттю, забиттю в колодки, позбавленню питної води і сну. Один з в'язнів збожеволів від тортуру. Іншого згвалтували. Тоді полонені вирішили, що краще загинути борючись, ніж терпіти. Про повстання і наслідки розповів дивом виживший в'язень Норсенжон РУСТАМОВ, якого журналісти знайшли в Фергані у 2007 р. Він відзначав Миколу Шевченка на фото. З'ясувати імена і прізвища полонених було непросто, бо в Бадабері людей їх позбавили. Натомість кожен отримав мусульманське ім'я — вважай, нову особистість чи її подобу. Микола Шевченко мусив озиватись на ім'я Абдурахмон. За твердженням Рустамова, план повстання розробили українці Микола Шевченко і Віктор Духовченко з Запорізької області. План був відчайдушний, та не з нульовими шансами на успіх. Полонені збиралися обеззброїти або перебити охорону, захопити склад зброї і радіовузол, вийти в ефір і, шантажуючи підривом склада, де зберігалася сила силенна снарядів, мін і вибухівки, вимагати зустрічі з радянським консулом і представниками Червоного Хреста. Здійснювати цей задум взялися 26 квітня. Під час намазу заточками перебили охорону, заволоділи ключами від складу зі зброєю, захопили склад, доозбройлись кулеметами, гранатометами, мінометом і зайняли оборону. Але з самого початку не все сталося, як гадалось, — захопити радіовузол не спромоглися, тому

ПАМ'ЯТЬ

ДУМКА

«ПАМ'ЯТАЄМО,
АЛЕ НЕ ПИШАЄМОСЯ»

УГНП про переосмислення
війни в Афганістані

Олег
КОРНІЄНКО,
краєзнавець,
ветеран АТО

15 лютого 2019 року минає 30 років з дня виведення радянських військ з Афганістану. Війна, розв'язана керівництвом Радянського Союзу заради контролю над частиною Центральної Азії, тривала понад 9 років. У ній брали участь більш ніж 160 тисяч українських військовослужбовців, понад три тисячі українських солдатів й офіцерів загинули. Донині десятки вважаються зниклими без вісти.

Про це нагадують в Українському інституті національної пам'яті.

У Радянському Союзі вшанування ветеранів війни в Афганістані стало продовженням ідеологічної лінії з вшануванням ветеранів Другої світової війни з відповідною героїзацією «воїнів-інтернаціоналістів». До цієї дати приурочувалися урочисті зустрічі, мітинги, відкриті уроки в школах, тематичні програми, де агресія Радянського Союзу представлялася міротворчою та гуманітарною місією. За інерцією таке ставлення до війни в Афганістані зберігалося в сучасній Україні.

Факт, що нинішня Україна стала жертвою російської агресії, спонукає до переосмислення подій

меморіальної дошки. Розійшлися не відразу, люди ще спілкувались між собою, ділячись думками та спогадами. Одна з двоюрідних сестер Миколи Шевченка, яка зараз мешкає на території Росії, із слізами розповідала, що коли виходила заміж та переїжджає у російське село, яке недалечко - тільки річку перейти, - то й уявила не могла, що буде колись витрачати кілька годин, щоб відвідати свою малу

Микола Шевченко народився 13 жовтня 1956 р., як ми вже розповіли, в Дмитрівці Великописарівського району. Закінчив восьмирічку, поступив до Хотінського професійно-технічного училища, навчався на тракториста-машиніста. Потім закінчив курси водіїв ДТСААФ у Великій Писарівці, до призову в армію працював в Дмитровці. Яким він бачив своє майбутнє, стверджувати не будемо, але об-

ЮНІСТЬ, ПОЧАТОК ЖИТТЯ. Таким був Микола під час строкової воїнської служби

тернаціонального долга в ДРА". Фактично він був цивільною особою, не носив погона. Ale ж беззаперечно поводився в полоні і загинув як справжній воїн, герой. Відомості про те, що трапилось з Миколою та багатма його товаришами, досить уривчасті. Отже, розповімо коротко про те, що відомо.

Бадабер, 1982 — 1985 pp.

Бадабер — військовий табір на території Пакистану поблизу міста Пешавар, де проводилася військова підготовка афганських моджахедів. Водночас у цьому місці утримувались полонені — радянські воїни і військовослужбовці армії прорадянського уряду Афганістану. Яким чином Микола Шевченко потрапив в полон, невідомо, але досить пригадати, що в 1982 р. тривала так звана «війна караванів», тобто моджахеди полювали за радянськими автоколонами на всіх шляхах і стежках, радянські війська в свою чергу намагались перерізати шляхи постачання супротивника. Поблизу пакістанського кордону протистояння було особливо гострим.

Не виключено, що Микола Шевченко зі своєю автолавкою потрапив у засідку разом з якоюсь радянською колоною. Одже він у Бадабері. Скільки тут було полонених, визначити важко — різні джерела надають різні цифри — 12, 20 осіб. За дяки американські журналістці українського походження Людмила ТОРН стали відомі деякі імена. Зокрема, вона зустрічалася з трьома полоненими, серед яких був і Микола Шевченко. Американка намагалася звільнити хоча б цих людей — не вийшло. Щодо утриман-

шо на бік моджахедів перебіг один з полонених - таким чином, заскорочити охорону раптово було вже неможливо.

Таким чином, воїни опинились у пастці, хоча і озброєні. На місце прибув «хазяїн Бадаберу», сам Бурхануддин Раббані, тоді — майбутній, а нині — колишній президент Афганістану. Йому було висунуто ті ж самі вимоги: зустріч з радянськими дипломатами і представниками Червоного Хреста. Раббані вислухав і наказав брати повстанців приступом. Під час штурму він сам отримав тяжке поранення, багато моджахедів і пакістанських військових було вбито. Бій тривав до ранку 27 квітня. Потім пролунав страшений вибух, від якого залишилась воронка діаметром 80 метрів. Досі невідомо, чи підрівали повстанці самі себе, усвідомивши безвихід, чи було це випадкове влучання ззовні. Загинуло близько трьох сотень моджахедів і пакістанських військових.

Серед повстанців живих, звичайно, теж не залишилось. Під уламками пакистанці знайшли двох обгорілих і контужених полонених і добили їх на місці. Є відомості, що пізніше Раббані наказав зібрати фрагменти тіл повстанців і поховати з військовими почестями. Так і покіться Микола Шевченко в братській могилі десь у Пакистані. Недоречно зараз розводитись про сенс, причини і наслідки тієї війни — багато чого змінилося, ціла імперія зникла, війна в Афганістані згасла, та згодом там розпочалася нова. Та серед всього швидкоплинного і нетривалого існуєть певні загальнолюдські константи — вірність товариству, мужність, людська гідність. Вони не підлягають інфляції за будь-яких глобальних змін.

За радянськими документами, воїн вважався «пропавшим без вести». На даний момент вирішується питання про нагородження його орденом «За мужність» III ступеню

батьківщину. «Що це за війна, кому вона потрібна!» - бідкалася літня жінка. Це стосовно вже нинішньої війни. А інші жінки її заспокоювали: «Нашої, жіночої провини в цій війні немає». Отак трагічні події в житті простих людей пов'язуються в безперервний ланцюг. Начебто і невинні прості люди, а плакати доводиться саме їм. Рідна сестра Миколи, Тамара Іванівна Бабійчук (дівоче прізвище, звичайно, Шевченко), приїхала аж із Херсона. Спілкуючись з журналістами, вона розповіла про свого брата: «Він був спокійним, нічого в нім не було геройського. Мабуть, всі українці такі терплячі, але їх не можна доводити до краю. Там, в полоні, вони довго терпіли. Їх знайшла американська журналістка, хотіла їх визволити. Стало відомо, як з них знущалися. А Микола був одним з тих, хто підняв людей на повстання. Все почалось з одного хлопця, з якого особливо познущалися, тоді всі вирішили, що годі терпіти, і повстали». Жінка розповідала ек-

раний на початку життя напрямок свідчить про склонність до мирної праці, можливо, до хліборобства, якщо до чогось іншого - то ніяк не пов'язаного з війною. З 1974 по 1976 рр. - строкова служба в армії, в групі радянських військ в НДР. Після строкової служби працював водієм, пресівником, а в січні 1981 р. через київський військомат влаштувався вільнопайманим працівником у групі радянських військ в Афганістані. Там він був водієм і водночас продавцем автолавки воєнторгу 5-ї гвардійської мотострілкової дивізії (військова частина польова пошта 51852, місто Шіндад, провінція Герат). Був захоплений у полон 10 вересня 1982 р. Загинув під час повстання полонених у військовому таборі підготовки моджахедів Бадабер на території Пакистану. Тому до його трагічної і героїчної долі не зовсім пасують слова, які можна побачити на численних пам'ятниках загиблим на тій війні: «Погиб при исполнении ин-

тициального долга в ДРА». Також це злочин СРСР проти військовослужбовців Радянської Армії (часто 18-20-річних), яких без згоди та відповідної військової підготовки відправляли на війну. На совіті керівництва СРСР загибель, поранення, хвороби та зламані долі тисяч цих людей.

Тому цей день має стати днем пам'яті і визнання історичних помилок, щоб убездпечитися від їх повторення. «Пам'ятаємо, але не пишамося. Це був один із злочинів комуністичного режиму, який забрав життя тисяч українців на чужій землі, за чужі ідеї та інтереси. Ко-жен, хто достойно пройшов через пекло Афганістану, заслуговує на шану. Але згадування про радянську агресію проти іншої країни, особливо в час, коли жертвою агресії стала Україна, — не привід для гордоців чи гучних святкувань», — передонаний голова Українського інституту національної пам'яті Володимир В'ячеславович.

Згадуючи ті події, варто пам'ятати ветеранів війни в Афганістані, які, маючи бойовий досвід, були серед тих, хто дали відсіч російській агресії у 2014 році, стали учасниками волонтерського руху, досі воюють на передовій.